

ANJA HEIKKINEN

MINNE MENET AMMATTIKASVATUS?

Viime vuosina on Tampereen ja Jyväskylän yliopistoihin ja Vaasan korkeakouluun perustettu ammattikasvatuksen oppituolet, Jyväskylän KTL:ssä on ammattikasvatuksen tutkimusosasto, keskusvirastot ovat organisoineet ammatilliseen koulutukseen liittyviä tutkimusprojekteja jne.

Yliopistojen kasvatustieteellisissä ja opettajan-koulutuksen koulutusohjelmissä ja kurssikirjoissa ammattikasvatus näkyy kuitenkin vielä kovin vähän. Kasvatustieteilijät eivät ole innostuneet tarkistamaan käsityksiään kasvatuksen ja kasvatustieteen luonteesta ammattikasvatuksen huomioon ottavalla tavalla. Sen sijaan uudet ammatilliset opettajakorkeakoulumme ovat olleet varsin aktiiv-

**Helakorpi, Seppo (1992): Ammat-
tikasvatus - filosofisia ja koulutus-
poliittisia perusteita. WSOY: Juva.**

visia hakemaan identiteettiään ja toimintamuoto-
jaan tuottamalla tulkintoja ammattikasvatuksen
luonteesta ja tiedeperustasta.

Hämeenlinnan ammatillisen opettajakorkeakou-
lun rehtori Seppo Helakorpi on julkaissut jatkoksi
oppilaitoksen opettajaryhmän toimittamalle Am-

mattipedagogiikka-oppikirjalle teoksen Ammattikasvatus - filosofisia ja koulutuspoliittisia perusteita. Niin tämän kuin edellisenkin kirjan taustalla on opettajakoulutukseen koottu oppimateriaali, joka näin saa jäsenyneemmän ja pysyvämmän muodon. Kirja on "tarkoitettu oppimateriaaliksi ja kurssikirjaksi ammattikasvatukseen, opettajankoulutukseen ja aikuiskoulutukseen, mutta se soveltuu myös korkeakoulujen kurssikirjaksi sekä antamaan opettajille ja tutkijoille virikkeitä..." Tämä uusien opettajakorkeakoulujen oppikirjatunto tulee tarpeeseen.

Liikaa vai liian vähän?

Ammattikasvatus - filosofisia ja koulutuspoliittisia perusteita koostuu neljästä osasta. Lähtökohtana ovat osat *Filosofinen tausta*, jossa etsitään ammattikasvatuksen tiedetaustaa sekä *Kasvatus ja koulutus*, jossa käsitellään kasvatuksen olemusta ja koulutuspolitiikkaa. Edellisten kohtaamista kuvataan osassa *Työ ja ammatti* ja synteessä on osa *Ammattikasvatus*, jonka tulkitsen visioivan niin ammattikasvatukseen uutta itseymmärrystä kuin toivottavia koulutuspoliittisia ratkaisuja.

Sisältö ja käsittelytapa on katkeilevaa ja moniaineksista, mutta Helakorpi perustelee lähestymistapaansa poikkitieteellisyydellä. Kirjan itsenäisin anti ja tarkoitus näyttää kuitenkin olevan loppuosan koulutuspoliittisessa argumentaatiossa, jossa oppikirjamaisuus vaihtuu varsin voimakkaaseen kannanottoon.

Koulutuspoliittisen keskustelun ja kasvatus-tieteilijöiden herättämisen kannalta oikeampi ratkaisu olisi ehkä ollut julkaista teoksesta vain sen viimeisin osa. Kirjan ulkoasu ja seurattavuus olisi myös parempi, jos runsasta toisiinsa kytkeytymättömien tekstien, taulukoiden ja kaavioiden lainausta olisi karsittu, varsinkin kun lähteen ilmoittamista vaihtelee koko ajan.

Ammattikasvatus-teoksella on monien muiden kasvatusalana johdattavien oppikirjojen kanssa yhteinen ongelma: vahvaa normatiivisuutta ei esitetä henkilökohtaisena mielipiteenä tai perusteta omaan tutkimustyöhön. Koulutusjärjestelmän ja -suunnittelun sekä opettajan toiminnan oikeutuksen etsintä dominoi kirjoitusta: opettajankoulutuksessa tämä voi olla epäilyttävä, mutta kasvatus-tieteeseen johdattamisessa huono alku.

Toinen Ammattikasvatus-teoksen yleisongelma on se, että moniaineksisen ja sirpalemaisen käsitelyn takaa on vaikea nähdä, kytkeytyvätkö teok-

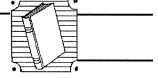
sen eri osat todellakin yhteen ja miten myöhempien osien Työ ja ammatti sekä Ammattikasvatus argumentaatio perustuu alkuosiin. Sen tähden kuitenkin ennen kokonaisvaikutelmaa lyhyesti kokemuksia eri osien lukemisesta.

Osa *Filosofista taustaa* tarjoaa esimerkkejä filosofian ja tieteenfilosofian luokituksista ja käsitteistä sekä poimintoja joistakin suomalaisten arvoja ja maailmakuva koskevista tutkimuksista. Kasvatuksen, ammatin ja ammattikasvatuksen ilmiöiden ja käsitteiden filosofista tarkastelua tämä ei kuitenkaan pohjusta. (ks. viite 1 arvion lopussa). Kuitenkin Kasvatus ja koulutus-osan alussa sekä yleis- ja ammattisivistyksen suhdetta koskevassa jaksossa mainitaan yksittäisten filosofien määritelmiä ao. termeistä, mutta ilman kytkentää edelliseen osaan ja mm. Suomen Gallupin kyselytutkimuksia ja lukion tuntijakoa esittelevien taulukkojen lomassa. Edelleen kolmannen osan luvut Tekniikan filosofiaa ja Työmoraali ja työetiikka - samoin kuin viimeisen osan ammattitaitoa ja ammattikasvatukseen pedagogista perustaa koskevat luvut - tarvitsisivat filosofista taustoittamista.

Koulutuspoliittinen osa *Kasvatus ja koulutus* siteeraa jälleen lukemattomia määritelmiä, kaavioita ja tutkimustuloksia psykologiasta, sosiologiasta, filosofiasta, otteita komiteamietinnöistä, sanomalehti- ja mielipidekirjoituksista. Vaikka Helakorven teoksen vertailu sen kanssa samoihin aikoihin ilmestyneeseen Lehtisaloon & Raivolan Koulutuspolitiikkaan on pulmallista, odotin itse Ammattikasvatus-teoksesta jotain siihen verrattavaa. Lehtisaloon & Raivolan tarkastelua tulisi syventää koskemaan myös ammatillisen koulutuksen ja koulutuspolitiikan (edes lähihistorian) vaiheita ja nykytilaa, ammattikasvatuksen hallinto-, suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmää sekä ammattikasvatuksen koulutuspolitiikan ja mm. työ- ja sosiaalipolitiikan, työmarkkina- ja teknologiapolitiikan välisiä kytkentöjä jne.

Kirjan kolmas osa *Työ ja ammatti* ilmoittaa yhdistävänsä edeltävät filosofiset ja koulutuspoliittiset tarkastelut, mutta jatkuu itse asiassa edellisten tavoin yksittäisten tekniikkaa, työtä ja työmoraalia koskevien historiallisten, filosofisten ja psykologisten toteamusten kokoelmana. Kun aihepiirit on jo aiemmin nostettu esiin ja kun neljännen osan alku edelleen käsittelee työtä ja ammattitaitoa, ei osan eriyttäminen tunnu perustellulta.

Tässä osassa ihmettelin, että työ yhdistetään vain tekniikkaan ja teollisuuteen, mutta ammattietiikka mm. hallintohenkilöiden ja psykologien toimin-

taan. Ns. epävirallinen, vapaaehtoinen kotityö sekä työttömyys eivät muutenkaan kuulu teoksen aiheisiin.

Onko vastaus ammattikasvatustieteessä?

Teoksen kolmesta ensimmäisestä osasta jäin kaipeamaan ammattikasvatuksen spesifityden problematisoimista: käytetyt lähteet, teoriat ja tutkimustulokset kun näyttävät lähes kaikki tulevan yleisen kasvatustieteen sisältä ja löytyvät - vaikkakin erityneemmässä muodossa - moninaisesta filosofian ja kasvatustieteen osa-alueiden kirjallisuudesta.

Kirjan omaperäisin anti on sen neljännen osan loppupuoli, johon aiemmat osat kaiketi johdattavat ja jossa tekijä esittelee visioitaan uudesta koulutusjärjestelmästä sekä näkemyksensä ammattikasvatuksen tiedeperustasta ja tutkimuksesta. Avoimemmin kuin muualla tekijä käyttää mm. kansainvälistä vertailua suoraan omien mielipiteidensä tukena.

Vaikka teoksen teema on ammattikasvatusta laajasti ymmärrettyä, kapenee tarkastelu nyt ammattikorkeakouluun, opettajankoulutukseen ja tekniseen alaan. (ks. viite 2). Kirjoittaja perustelee näkemyksiään yliopistoille vaihtoehtoisten, mutta tasaveroisten ammattikorkeakoulujen tarpeesta ja oikeutuksesta saksalaisen Fachhochschulen ja brittiläisen polytechnic'in myönteisillä esimerkeillä, lainauksilla opetusministeriön suunnitelmista sekä painottamalla Saksan ja Britannian tärkeyttä kauppakumppaneinamme.

Helakorpi toivoisi Suomeen perustettavaksi englantilaistyypisiä polytechnic'ejä, joissa puolesta ikäluokasta puolet suorittaisi teknikkotutkintoja, puolet alempia ja vähitellen myös ylempiä korkeakoulututkintoja. Hän näyttää myös toivovan meille opetuksesta erotettua arviointi- ja tutkintojärjestelmää. (ks. viite 3).

Korkea-asteen koulutuksen kriittinen arviointi ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien hahmottelu on tietysti tarpeellista. Silti odotin myös suomalaisen ammattikasvatuksen kannalta ehkä kohtalokkaamman "alemman" ammatillisen koulutuksen tarkastelua mm. em. vertailumaiden avulla sekä käytännönläheisempää kuvailua siitä oppilaitostodellisuudesta, jossa niin "yhdestä Suomen yliopistosta" kuin ammattikorkeakouluista keskustellaan.

Toiveet ammatillisen opettajankoulutuksen tason kohottamisesta opettajakorkeakoulujen avulla ovat ymmärrettäviä, mutta miten ne suhteutuvat elinikäisen oppimisen ja koulutuksen visioihin, joissa opettajaryhmien toimenkuvat ja pätevyys ehdot tuskin sopivat nykyisiin rakenteisiin ja sisältöihin.

Yliopistollisen kasvatustieteen kannalta kiinnostava on kirjan viimeinen luku *Ammattikasvatuksen tiedeperusta*. Siinä perustellaan erityisen ammattikasvatustieteen - joka olisi ammatillisten opettajakorkeakoulujen *differentia specifica* - mahdollisuutta ja tehtävää.

Tarkasteluissa on mielenkiintoisia hahmotelmia mm. opettajan työn erityisyydestä kasvattajuutta ja asiantuntijuutta integroivana sekä kasvatustieteestä "perustieteenä", joka vasta johonkin ammatilliseen "substanssieteeseen" kytkeytyneenä auttaa opettajaa toimintansa perustan rakentamisessa. Yleissivistävässä aineenopettajankoulutuksessa tämä problematiikka ei periaatteessa ole uutta, mutta perinteisesti pikemmin tieteenalojen sisäisestä logiikasta ja itsetarkoituksellisesta oppimisen motiivinnista kuin opitun ja työelämän yhteyksien jäsenyyksestä nousevaa.

Ammattikasvatustiede ei Helakorven näkemyksen mukaan kuitenkaan ole aikuiskasvatuksen tai erityispedagogiikan tavoin osa kasvatustiedettä, vaan "monitieteinen, soveltava tiede", jossa mm. teknologia ja työelämän sosiaalisia suhteita koskevat tieteet tulevat kasvatustieteen rinnalle. Ilmeisesti sen tiedeluonne varioisi kulloisenkin ammattialan ja substanssieteen mukaan, niin että mm. teknisellä alalla jo ammattikasvatustutkimuksen tulisi perustua luonnontieteelliseen metodologiaan.

Näyttäisi kuitenkin siltä, että erityisesti opettajan työtä koskeva ammattipedagogiikan ja didaktiikan osa ammattikasvatustieteestä käy varsin pitkälle yksiin yliopistollisen opettajankoulutuksen kanssa. Esimerkiksi taitojen oppimisen, transferin tai transformaation, motivaation ja oppimistyylien jne. kysymykset ovat yhteisiä.

Samoin näyttää opetussuunnitelmanäkemyksen historiallisen, filosofisen ja sosiologisen ulottuvuuden niukkuus yhteiseltä. Myös kasvatuksellinen visio uudistuvasta työelämästä elinikäisen oppimisen ympäristönä problematisoi tarvetta ja mahdollisuutta eriyttää "ammattiin" tai "työelämään" opettaminen tai kasvattaminen irrallisen kasvatustieteen yhteydestä.

Ammattikasvatus-teos kuvaa tekijänsä laaja-alaista lukuharrastusta. Ainakaan kasvatustieteelliseksi oppikirjaksi se ei mielestäni ole kovin onnistunut. Tämänmuotoisen julkaisun sijasta mielekkäämpi olisi voinut olla henkilökohtaisen, perustellun puheenvuoron esittäminen ajankohtaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa, ennen kaikkea teki-jää lähellä olevasta ammattikorkeakoulukysymyksestä.

Niin kauan kuin mm. ammattikasvatusta koskeva filosofinen ja sosiologinen tutkimus ei saa nykyistä suurempaa sijaa alan tutkimushankkeissa tai yliopistojen laitoksilla, ovat nämä ammatillisten opettajakorkeakoulujen julkaisut opettajakunnille ym. yleisölle kuitenkin ainoita ja parhaita johdattuksia ammattikasvatuksen erityiskysymyksiin.

VIITTEET

1. Mm. työn ja ammatin käsitteiden antropologinen ja moraalifilosofinen tarkastelu kytkettynä kasvatukseen ja sivistyksen käsitteiden pohdintaan olisi mitä ajankohtaisiin ja perustavin kasvatusfilosofian tehtävä.
2. Mm. saksalaista koulutusjärjestelmää kuvaavassa kaaviossa koko ammatillinen koulutusväylä nimitetään teknilliseksi — myös Hauptschulea (= kansakoulua) kutsutaan yläluokilla "tekniseksi alemmaksi asteeksi" (mihin se periaatteessa ei rajoitu, niin totta kuin onkin, ettei tästä koulumuodosta ole etenemismahdollisuuksia muuhun kuin duaalikoulutukseen).
3. Brittiläisen koulutusjärjestelmän piirteiden ja siellä käydyin keskustelun rinnastaminen suomalaiseen ei ole kuitenkaan aivan ongelmaton, mm. brittien perinteisiä kapea-alaisia, spesialisoivia yliopistotutkintoja suomalai-